

Yetkin Mühendislik ve Mesleki Eğitim Piyasalaştırılması

Nevzat Samet BAYKAL

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Halk Eğitimi Yüksek Lisans Öğrencisi

*“Haydi çık pazara her şey satılık
Üç otuz paraya her şey satılık”
(Bir Zülfü Livaneli şarkısından)*

Günümüzde her şey metalaştırılıyor. Her şey piyasanın “mantiğine” terk ediliyor, piyasanın kaderine bırakılıyor. GATT ve GATTs süreciyle beraber özellikle hizmet sektöründe bu piyasalaşma ve metalaşma eğilimleri ve pratikleri hızlandı. Hizmet sektörlerinin 1980 sonrası süreçte ülke ekonomilerindeki payının artması olgusu bir anlamda GATT ve GATTs süreçlerini tetiklemiştir. Sosyal refah devleti politikalarının terkiyle beraber neoliberal ekonomi politikalarının gündeme gelmesinden sonra büyük bir pazar payına sahip kamu hizmetlerinin de piyasaya açılmasını gündeme getirmiştir. İşte GATT ve GATS da genel olarak hizmet sektöründe özel olarak da kamu hizmeti sektöründe piyasalaşma sürecini düzenlemek amacıyla taşımaktadır. Bu sayede bir yandan sermayenin artan pazar ihtiyacı karşılanmak istenmekte diğer yandan da hizmetlerin dünya çapında serbestleştirilmesinden merkez kapitalist ülkelerin en büyük pazar payını ve karı almasını sağlayacak düzenlemeler getirilmektedir.

Eğitimdeki neoliberalleşme dalgası da bahsedilen sürecin bir sonucudur. 12 Eylül 1980 darbesiyle beraber Türkiye'nin ekonomi politikalarında neoliberalizm etkin bir biçimde kendini göstermiş, sosyal refah devleti politikaları ve uygulamaları terk edilmeye ve önemli kamu kuruluşları özelleştirilmeye başlanmıştır. Eğitim de doğallığında bu süreçten payını almıştır. İlk özel

vakıf üniversitesi bu süreçte açılmış, daha sonra özel üniversitelerin ve okulların açılması çıkartılan yasalarla serbest hale getirilmiş hatta teşvik edilmiş, devlet okullarına ve kamusal eğitime yapılan harcamalar kısılarak hem özel okullar ve üniversiteler özendirilmiş hem de üniversiteye giriş için özel dersane sisteminin bir biçimde “zorunlu” hale gelmesi sağlanmıştır.

Yetkin mühendislik uygulaması da, eğitim alanında uygulamaya konan neoliberal ekonomik politikaların işgücü eksikliğini izdüşümüdür. Esnek üretim, esnek işgücü, esnek istihdam temelinde tanımlanan post-fordist üretim süreçleri mevcut değişken tasarım ve üretim süreçlerine adapte olabilecek işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Bunun anlamı da mevcut işgücünün hem istihdam hem de mesleki beceriler anlamında esnek olması gerektiğidir. Bu da ancak eldeki işgücünün sürekli eğitimi yoluyla post-fordist üretim süreçlerinin ihtiyaç duyduğu esnek işgücünün yaratılmasıyla mümkündür. Mevcut işgücünün bu şekilde sürekli yeniden üretimi günümüzde “yaşam boyu eğitim” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram günümüzde doğal bir süreç olan yaşam boyu süren öğrenmeyi ve öğrenmenin sürekliliğini ifade eden bir kavramdan öte bir anlam ifade etmeye başlamış; mevcut post-fordist üretim süreçleriyle ilişkili olarak, post-fordist üretim süreçlerinin ihtiyaç duyduğu esnek işgücünün sürekli olarak yeniden biçimlendirilmesini ifade eder hale

gelmiştir. Meslek sertifikası uygulamaları da bu dönemin ürünüdür. İnsanlara ne kadar çok sayıda ve farklı alanda meslek sertifikası olursa o kadar kolay iş bulabilecekleri inancı aşılanarak, işgücünün esnekleştirilmesi süreçlerine olumsuz tepkiler vermelerinin önü alınmaya çalışılmıştır. Türkiye de artık bu sürece girmiştir. Halk eğitimi pratiklerinin yoğun bir biçimde mesleki eğitim uygulamaları olarak işlenmesi ve halk eğitim kurumlarının mesleki eğitim alanında sertifika veren kurumlar haline dönüşmeye başlaması bunun açık kanıtıdır.

Bilindiği gibi meslek odaları anayasada kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Anayasanın 135. maddesinde şöyle der: “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları; belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak maksadı ile kanunla kurulan ve organları kendi üyeleri tarafından kanunda gösterilen usullere göre yargı gözetimi altında, gizli oyla seçilen kamu tüzel kişilikleridir.” Anayasanın bu maddesinden de anlaşılacağı üzere, meslek odalarının hem mesleki hem de toplumsal bazı görevler üstlendikleri görülmektedir. Buradan yola çıkarak da mesleki alanda, mesleğin ve meslek mensuplarının gelişimine dair; toplumsal alanda ise ortak toplumsal fayda adına görevleri olduğunu çıkarsayabiliriz. Çıkarılmak istenen yetkin mühendislik yasası ise tüm bu amaçlarla çalışmaktadır. Söz konusu yasa tasarısı, bir yandan mühendisleri esnek işgücü süreçlerine tabi ederken diğer yandan meslek odalarıyla toplum arasında ortak toplumsal çıkar ekseninde kurulan ilişkiyi piyasa ve kar-zarar ilişkileri temelinde yükselen bir ilişki biçimine evriltmektedir. Hatta ve hatta esnekleştirilmiş işgücünü biçimlendirmek için gerekli eğitim süreci de metalaşmakta, mesleki eğitim bu anlamda ciddi bir kar alanı ciddi bir Pazar olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bunların anlamı meslek odalarının asli görevlerinden biri olan mesleki eğitimin, bundan sonra meslek mensuplarının genel çıkarına dayalı ve mesleğin genel çıkarlarını

koruyan bir işlevden uzaklaşarak tamamen piyasa ekseni kar-zarar ilişkisi üzerinden örgütlenmiş faaliyet olarak kendini göstereceğidir.

Tüm bu olgular bize mesleki eğitimin açıkça piyasalaştığını göstermektedir. Yetkinlik mühendislik uygulamasıyla sadece mesleki eğitimin piyasalaştırılması düşünülmektedir. Yetkin mühendislik uygulamasıyla ilk olarak amaçlanan mühendislik alanında esnek işgücü kitlesini yaratmaktır. Mevcut işgücü kitlesinin hiyerarşik biçimde örgütlenerek, bu hiyerarşinin tepesine yükselme de ekonomik alım gücüne bağlanacak; bu sayede sermaye için gerekli esnek ve ucuz işgücünün oluşturulabilmesinin önü açılacaktır.

Öte yandan, bir kar alanı olarak mesleki eğitimi ise şu anda ikincil amaç olarak yer alıyor gibi gözükmektedir. Dolayısıyla yetkin mühendislik uygulaması tartışılırken bu eksen çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Ama gerçekte durum aksi yöndedir. Şu anki durum itibarıyla bile meslek odalarının mesleki eğitimleri hem reel hem de potansiyel olarak ciddi bir pazar olarak ortada durmaktadır. Ve ilerleyen süreçte şu an ikinci planda gibi gözükken mesleki eğitimin piyasalaşması sürecinin birincil amaç haline gelebileceği gözardı edilmemelidir. TMMOB içinde bazı kesimler şu an yetkin mühendislik uygulamasından gelecek rantın kendilerine kalacağı düşüncesiyle bu yetkin mühendislik yasa tasarısına evet demektedir. Fakat yetkin mühendislik eğitimi uygulamalarının sadece meslek odalarına kalacağı ve bunun gelirinin meslek odalarının olacağı düşüncesi kadar “iyimser” bir düşünce olamayacağı da ortadadır. Söz konusu yetkin mühendislik eğitimi sürecinde faaliyet gösteren, eğitim veren özel sermaye kuruluşlarının bu piyasaya girmeyeceğini kimsenin garanti edemeyeceği de ortadadır. Kaldı ki; özel sermaye kuruluşları bu sürece dahil olmasa bile kamu kurumu niteliğindeki kuruluş olarak tanımlanan, toplumsal ve mesleki ortak çıkarı korumak ve geliştirmek amaçlı meslek odalarının bu amaçların, toplumsal ve mesleki ortak çıkarı dayalı ilişki biçiminin yerine piyasa ilişkilerini koymasının, asli görevlerini piyasa mantığıyla işletmesinin de ne kadar doğru olduğu ayrıca sorgulanması gereken bir durum olarak ortada durmaktadır.